L. Barrau

Patrocina
Ajuntament de Santa Eulària des Riu

Documentació i redacció
Paloma Miguel Bonet

Documentació gràfica
Paloma Miguel Bonet

Disseny i maquetació
Carmen Boix Boned

Traducció i correcció
Maria Guasch Tur
Derra i Mesanza, S.L.

Impressió
Can Imprès Impremta, Eivissa

DL: I–68–2016

AJUNTAMENT DE
SANTA EULÀRIA DES RIU

En homenatge a Laureà Barrau

índex

15 Pintura entre segles
Elena Ruiz. Directora del Museu d'Art Contemporani d'Eivissa (MACE)

25 Sala Barrau

35 Biografia
Laureà Manel Innocenci Barrau i Bunyol

85 Anys de formació
París, Granada, Barcelona, Roma
París, Tànger, Olot

103 Maria Adelina Berta Vallier i Brugneaux
Caldetes–Tossa de Mar

140 Eivissa 1912

169 Viatges i èxit
Buenos Aires, Rio de Janeiro, São Paulo
Nova York

195 Santa Eulària des Riu

221 Etapa de maduresa
Darrera visita a París
Segona casa a Santa Eulària des Riu

245 Berta Vallier i el Pare Vicent Costa

251 Castellano

301 English

351 Bibliografia

353 Agraïments

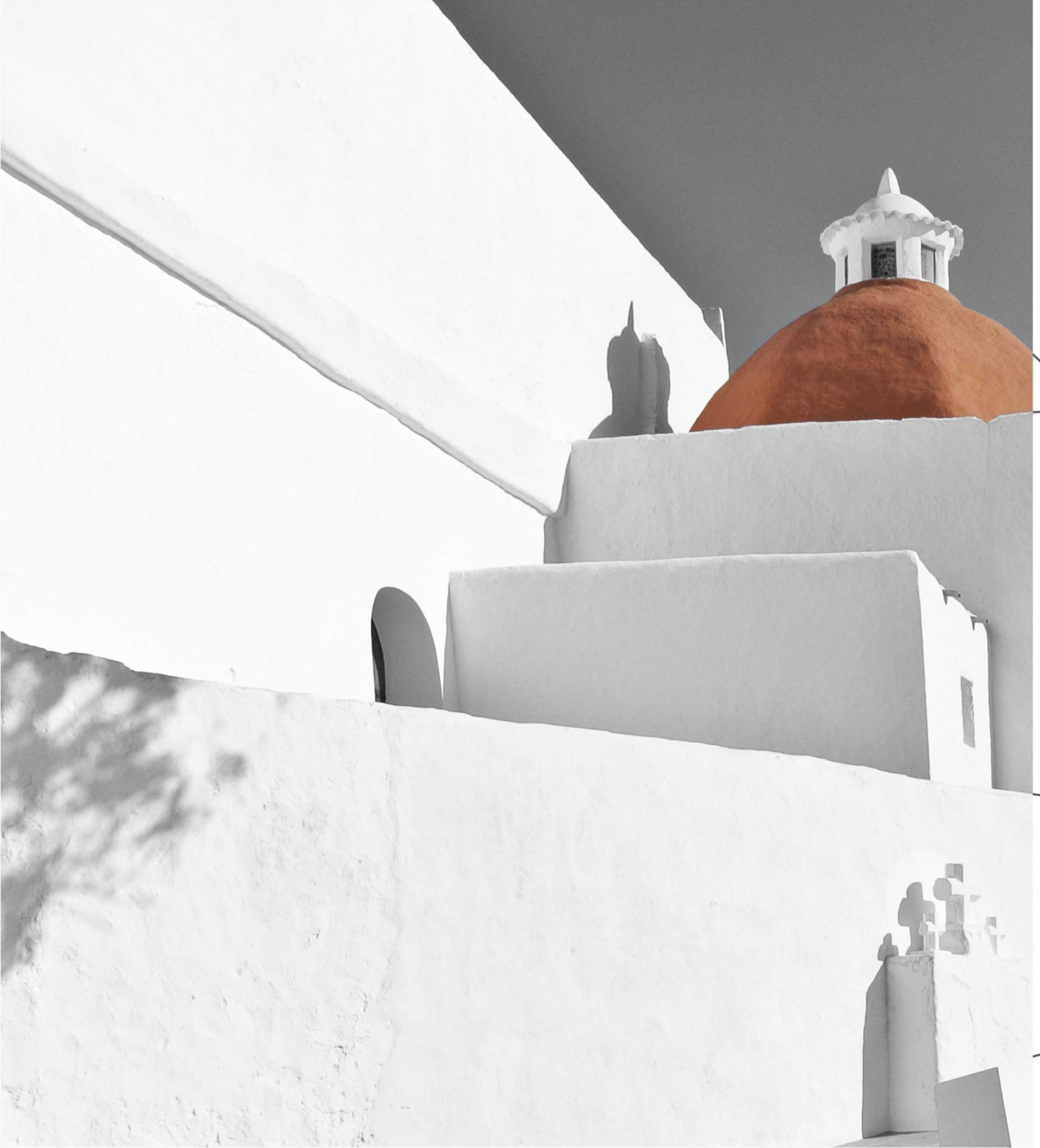

Santa Eulària des Riu ha estat durant dècades el lloc triat per molts d'intel·lectuals i artistes per establir les arrels de la seva evolució creativa, fet que ha aportat, sens dubte, un enriquiment a la nostra societat.

Laureà Barrau va saber de seguida que la terra i la gent santaeularienques donarien un especial i definitiu impuls a la seva trajectòria artística. –*Sóc tan feliç aquí, i pinto tan a gust, que no em canviaria per cap rei del món*, va dir a Santa Eulària el 1931.

Enamorat de la llum de l'illa, de la nostra tradició, la natura, l'arquitectura autòctona i la tranquil·litat, el pintor, incansable treballador nat, va deixar marcats a la memòria sentiments, costums, silencis i emocions d'un poble que el va acollir amb cortesia i admiració.

L'etapa en què Barrau va viure a Santa Eulària va ser la més productiva de totes. Durant 26 anys, fins als seus darrers dies, va treballar amb intensitat les expressions, els moments socials i les postures de feina de la gent de Santa Eulària, que posava sovint per a l'artista al seu estudi de davant del Teatre Espanya.

Barrau plasmava la bellesa que l'envoltava en obres de gran força lumínica i acurat cromatisme que exposava en el seus nombrosos viatges arreu del món, cosa que el va convertir en un dels més distingits ambaixadors que ha tingut Santa Eulària des Riu.

Avui, el pintor i part de la història del nostre poble resten vius a través de la seva obra, part de la qual s'exposa a la Sala Barrau de Santa Eulària; una col·lecció de pintura i objectes que, per desig explícit de la seua dona, Berta Vallier, s'havia de conservar íntegra, en memòria del seu home, al poble on va decidir passar els seus darrers anys.

Des de l'agraïment i l'admiració, ens honra custodiar aquest bocí de riquesa i bellesa que tant ha significat per a Santa Eulària des Riu.

Vicent Marí Torres
Alcalde de Santa Eulària des Riu

Laureà Barrau va compartir amb el poble de Santa Eulària des Riu gran part de la seva vida, cosa que ha marcat el cor de les persones que admiram la seva obra. Amb pinzellades, textures i colors va deixar reflectida la passió i el respecte que sentia per la nostra cultura, els nostres costums i per la bellesa de la nostra terra. Va descriure, amb paraules cromàtiques i un tarannà incansable i sublim, moments, emocions i relacions d'un poble que resta immortalitzat en cada racó de les seves pintures i dibuixos.

I l'empremta es fa encara molt més intensa i profunda quan s'ha pogut respirar i gaudir de prop aquest llegat, i entra a formar part de la història d'una persona. Esdevé essencial quan dibuixa amb colors la infantesa de la meva pròpia vida.

Tenia gairebé 10 o 11 anys. El meu oncle, el capellà Vicent Costa, es feia càrrec del Museu Barrau del Puig de Missa. Recordo, amb una profunda emoció, aquelles tardes d'estiu en què ens demanava a la meva cosina, Marilina, i a mi que guardéssim el museu per si hi anava algun visitant. Entre aquelles parets i amb els ensenyaments, carregats d'estima cap a l'artista, que ens transmetia el nostre oncle, vaig aprendre a entendre i a apreciar l'art. La forma en què pintava, enaltint els llocs que jo coneixia, els costums que formaven part del meu-nostre dia a dia, la devoció que sentia per la seva dona... Aquells dies de color, amor i enriquiment han marcat profundament la meva vida i la vida del poble de Santa Eulària des Riu.

Avui tenc la gran oportunitat de treballar, amb gran respecte i passió, perquè Santa Eulària des Riu conservi amb honor un important llegat de Laureà Barrau, i per fer accessible a tothom la grandesa de la seva creació.

Ana Costa Guasch
Regidora de Cultura
Ajuntament de Santa Eulària des Riu

Dibuix a tinta i aiguada sobre paper. 14x12 cm. Parròquia de Santa Eulària des Riu.

Barrau: pintura entre segles

Elena Ruiz. Directora del MACE. Eivissa

Si alguna cosa posseeix la pintura de Laureà Barrau és capacitat per explicar eloqüentment les tendències de la seva època i l'adscripció a uns principis concrets molt del moment que li tocà viure, sense plantejar-se una ruptura, una innovació o una sortida contrària a aquests; cosa molt legítima, per altra banda, i que en absolut resta valor al judici postrem sobre la seva obra; molt al contrari, ajuda a entendre-la i a situar-la.

L'últim terç del s. XIX, l'època que va de 1869 a 1900, just després de la revolució del 68 que posa fi al regnat d'Isabel II, suposa per a l'art espanyol un moment complex, ja que s'hi donaren consecutivament cita ismes i corrents que tenen en el seu origen el regust del romanticisme i al seu acabament la renovació dels llenguatges plàstics de la representació del natural, gràcies concretament a l'aparició de l'impressionisme.

Entre un i altre punt del segle cal citar l'historicisme, l'eclecticisme i el naturalisme com a tendències dominants de la tradició, que Barrau no defugirà. Ben al contrari, serà precisament en aquestes on el trobarem còmode i caminant pausadament i sense fatiga, adaptant-se amb personal estil a un propòsit; una mena de carrera tenaç que persegueix la fidelitat al vist, una voluntat de fer prevaler la sensibilitat subjectiva davant del paisatge, al retrat i a l'objecte, vertaders temes amb què s'enfrontarà, com defenia Courbet, amb absoluta sinceritat.

Aquesta premissa o manament afecta tots els pintors realistes francesos que després de la revolució de 1848 irrompen als salons i són blasmats per la crítica que titllava aquest art de groller i vulgar. I si parlam de pintura francesa és perquè Barrau tindrà com a escenari de la seva etapa decisiva el país veí. Però per subratllar l'assumpte de la sinceritat tenim el testimoni escrit deixat per la seva viuda, Berta Vallier, que repeteix insistentment sense al·ludir directament a la paraula, la fidelitat que Barrau demostrà sempre a l'objecte de la seva pintura.

I no oblidem que l'impressionisme sorgirà entre d'altres coses gràcies a l'existència del concepte que deixà establert el realisme: la fidelitat a la representació de la realitat visual circumdant.

El consell que donà Sorolla anys més tard de pintar del natural i a l'aire lliure no hauria estat possible sense aquests preàmbuls.

Els corrents tardans del romanticisme finisecular dominen el panorama i estan en ple apogeu quan ell neix (Barcelona 1863) i encara en la seva joventut. N'és prova la proliferació de quadres de tema històric que obtenen medalles en les exposicions nacionals. Quadres de gran format que es recreen en una mena de falsa escenografia anacrònica de tons freds i desmaiats, amb molta cura en el dibuix i la composició formalment, i en la commemoració d'epopeies o moments decisius de tipus polític i sobretot militar.

Amb l'ajuda de les acadèmies, que fomenten aquest tipus d'obres, no hi haurà artista amb ambicions que no tingui signat alguns d'aquests quadres. Tanta afició porta, per exemple, a Moreno Carbonero en data ja molt tardana –1929– a pintar un dels últims de tal tendència, *El desembarco de Alhucemas*.

Com no podia ser d'altra forma, Laureà Barrau aportarà el 1887 el seu, titulat *La capitulació de Girona*, pintat durant el seu pensionat a Roma però deutor del cicle sobre el mateix tema iniciat el 1860 per Ramon Martí Alsina, professor de l'Escola de la Llotja de Barcelona.

Martí Alsina, que havia estat professor directe de Joaquim Vayreda i de Modest Urgell, tindrà no poca influència sobre els pintors de l'Escola d'Olot, fundada aleshores per Vayreda i de la qual Barrau formà part entre 1889 i 1891, i no per fomentar el tema històric sinó pels modes i les maneres de tractar l'art de la pintura, en este cas de paisatge, entès no només com a exaltació de la naturalesa local sinó com a melancòlic sentir i idíl·lic imaginari.

La gran revolució impressionista veurà el paisatge com a celebració de l'existència i tractarà de representar-lo mitjançant una tècnica que permeti captar els ambients i les qualitats de la llum. Barrau, que també aportarà paisatges en decidir-se pels eivissencs, seguirà unit a certs principis acadèmics que donen el valor al dibuix preliminar i a l'acabat al taller de volums i formes sense entregar-se de ple al nou i revolucionari moviment.

Després d'acabar el batxillerat, Barrau havia ingressat cap al 1880 en l'Escola de la Llotja de Barcelona, on tingué dos importants mestres: Claudio Lorenzale i Antonio Caba.

Lorenzale, un poc més gran que Caba i professor seu, practicava una pintura devota dels idearis natzarens i d'Overbeck, per total convenciment ja que havia estat deixeble de l'introductor d'aquest corrent a Catalunya, el pintor Pablo Milà i Fontanals. La tendència no calarà més que anecdòticament en Barrau en algunes obres de joventut. Tanmateix, adquireix gràcies a ell tècnica, domini del color i de la composició.

Serà Antoni Caba, mestre també de Narcís Puget Viñas (Eivissa 1874–1960) cap al 1895, data en la qual aquest cursa estudis en la Lonja, el que verdaderament enformi Barrau.

Caba era un estimable pintor al qual de vegades la crítica d'època tractà amb menyspreu, qualificant les seves obres de toves, amb tendència a l'afalac del model i amb abundància de detalls superflus. Havia estat deixeble de Federico de Madrazo a Madrid i tal vegada per això havia cultivat el retrat amb èxit, inculcant després en els seues propis deixebles la inclinació cap a tal gènere.

Aconsellat per Caba, Barrau marxa a París el 1883, iniciant així una carrera típica per a un pintor amb ambicions. Allí rep classes de Léon Gérôme durant un temps i l'any següent aconsegueix ser becat per estudiar a Roma.

A Roma, segons testimonis de primera mà, dibuixa sense parar i copia obres clàssiques i barroques. Són anys de formació però també d'èxit ja que a la tornada dels seus viatges exposa molt i causa sensació als salons de Barcelona.

El 1888 torna a ser a París i, tal vegada aconsellat per Gérôme, viatja a Tànger, seguint com a molts altres l'estela de l'orientalisme temàtic i portant-la amb ell a la tornada, la qual cosa li va saber agrair la puixant burgesia catalana que,

Barrau: pintura entre segles
Elena Ruiz. Directora del MACE. Eivissa

després de la crisi econòmica i la depressió que suposà la pèrdua de les colònies el 1898, iniciava el seu ascens social impulsant com a conseqüència l'encàrrec de pintures i el col·leccionisme per embellir les seves riques cases sense escatimar en varietat i exotisme.

Una nova estada a París, ja cap al 1890, el posa sota el magisteri d'Eugéne Carrière, autor d'una molt personal obra de retrats monocromàtics i austers que difícilment podien crear escola, per la qual cosa no deixà cap empremta d'estil en Barrau a no ser en les tècniques del dibuix. Només cal observar detingudament l'ingent obra de Barrau per constatar el gran nombre de dibuixos sobre paper quadriculat, vertader exercici de mà previ a la pintura, ja que molts són esbossos preparatoris.

Però París no només suposa la possibilitat d'aprendre i perfeccionar la seua tècnica; també contribueix a la seva maduració com a artista i com a persona. La ciutat és una concentració cultural que estimula i ofereix promeses d'èxit. Els ambients freqüentats, moltes vegades determinants en la carrera d'un artista, s'obren a Barrau i, com guiat per un instint, s'aproxima als afins, defensors com ell d'un tipus de pintura on el tema sempre està present i sobretot la realització que s'esforça a plegar-se i ser fidel a la realitat.

Per això busca els punts de vista que millor s'adeqüin al que pretén i per això busca la complicitat de la mirada de qui contempla, perquè pretén trobar un tipus de bellesa concreta en la qual es conjuguin, sota un gust burgès, el tema, el color i la forma, sometent la llum a la resta de factors.

És important esmentar els qui van ser els seus camarades a Paris, ja que si es repassen les seves obres es veuran els punts en comú amb Barrau. Pintors com Maurice Lobre, que es mou a gust en els codis d'una pintura intimista; Émile Bernard, autor d'obres molt personals per a les qual s'encunyà el nom de cloisonistes; Léon Bonnat, un afamat i discret retratista molt realista i gran admirador de Velázquez, que havia estudiat també amb els Madrazo a Madrid; Carolus Duran, autor d'elegants i estilitzats retrats de l'alta societat parisenca, o els il·lustradors Adolphe Willette i Steinlen, entre d'altres, permeten veure fins a quin punt comparteixen ideals de representació pictòrica.

Tots ells, a més, prengueren partit contra la divisió tonal afavorida pels impressionistes, i eren defensors en canvi de l'academicisme i de l'eclecticisme. És per això que no es pot definir Barrau com a impressionista, no ho fou mai ni tampoc ho pretengué, però n'extragué lliçons aplicant de vegades fórmules anàlogues.

L'afició i el gust per la música clàssica també el defineix: l'amistat amb el pintor Francesc Miralles, resident també a París i deixeble de Martí Alsina i autor d'una pintura galant, decorativa i intranscendent, el vincula amb un cercle de músics d'entre els quals destaca Isaac Albéniz i els pianistes Joaquim Malats (que estrenà la suite Iberia i de qui ens consta un preciós retrat de Ramon Casas; precisament amb Casas fa Barrau un viatge a Granada el 1898) o Mario Calado. L'amistat cap a aquests ens indica l'admiració de Barrau per un tipus de música que incorpora trets nacionalistes i notes costumistes.

El seu matrimoni amb la francesa Berta Vallier (1881–1966) el 1907 li proporciona, a més de vincles més forts amb el país veí, una familiaritat i proximitat amb el seu art i la seva cultura, i sobretot la possibilitat de convertir-la a tota hora en la seva musa i model. La bellesa de Berta, de tendra mirada blava i dolça silueta, serà perfecta per ser retratada en la intimidat i justificar escenes domèstiques amb jardins al fons, cultivats amb sucosa pinzellada i profusió cromàtica.

El nou segle coincideix amb un canvi de residència de Barrau i la seva esposa. El seu desig de trobar un lloc de clima més suau el porta a Caldetes. I després de Caldetes, a Eivissa.

La pintura espanyola en arrancar el segle té figures d'enorme pes. Beruete i Regoyos, per exemple, s'inclinen cap a l'impressionisme, i Sorolla, a l'altre extrem, acapara l'atenció investigant amb un entusiasme inusitat la llum natural i la pintura a l'aire lliure, allunyada del taller i d'allò artificiós.

Barrau a Eivissa és un home madur i definit en l'aspecte pictòric. Els seus anys passats els ha curullat de viatges, pot presumir d'una carrera internacional i ha acomplert el programa de passar per París i Roma, connectant-se amb cercles d'artistes en sintonia amb els seues principis. A Eivissa, primer a Dalt Vila el 1912 i després ja a Santa Eulària a partir de 1931, l'obra de Barrau no es planteja més que seguir el seu curs, un curs que el porta a recrear-se en el costumisme i el paisatge local del qual és pioner. Seguiran els viatges i les exposicions internacionals però Eivissa serà ja la llar i el tema recurrent definitiu.

L'illa no està mancada d'artistes, han arribat en aquesta dècada importants intel·lectuals, escriptors i artistes d'avantguarda i existeixen els qui segueixen amb la tradició figurativa i realista.

Puget Viñas, onze anys més jove, treballa al mateix temps impulsat pels ànims que li ha donat Sorolla i, juntament amb ell, altres que unànimement aporten les seves respectives visions dels costums i els paisatges locals, els vestits de les pageses i les innumerables escenes camperoles i rituals que, per ancestrals, cobren un enorme atractiu per a la mirada d'aquests artistes tan aficionats a l'arqueologia i a l'etnologia.

En repassar els quadres pintats a Eivissa, crida l'atenció l'existència de molts esbossos petits, molt sincers, notes de color bigarrat i pastós, en els quals les figures es desdibuixen per donar primacia al color sense importar res més que les notes predominants en composició oberta. Juntament amb aquests hi ha també obres ben pensades, calculades i plantejades en l'assossec del taller, obres de dibuix precís tendent al realisme, però sense renegar en ocasiones d'una certa estilització, car el concepte del que és pictòric es conjuga amb el de la realitat visual. Són quadres que busquen destacar moments de la vida rural i marinera, excusant el retrat integrat en l'escena. I criden l'atenció les seves aquarel·les, contràries als olis, molt més fresques, de ràpida execució i encertada factura, i la quantitat de petits dibuixos a llapis, assajos preparatoris que ens parlen d'un home que segueix pautes d'estudi i composició, d'un pintor que encara necessita el taller per acabar les obres a base de pinzellades ràpides i carregades de textura, buscant forts contrastos amb les ombres.

A començament de segle Eivissa rep viatgers que van deixant constància del seu encantament per l'illa. Inscrits en el Modernisme català, trobem figures com Santiago Rusiñol, que deixa escrits diversos articles o "gloses" sobre el que anomena "l'illa blanca". I el 1912 es té constància d'Eliseu Meifrèn, Alexandre de Riquer (del cercle de Picarol) i de Joan Llaveries.

El 1919 Sorolla, ja al cim de la seva carrera, visita Eivissa amb la seva família i amb el seu amic, el pintor Santiago Martínez. De la transcendència de la seva visita a l'illa, en tenim constància gràcies a algunes anècdotes amb Puget Viñas però no amb Barrau perquè aquest està de gira per Argentina. Sorolla es troba en el tram final de la seva vida pintant els grans panells de la Hispanic Society, en els quals tracta de representar o il·lustrar les regions espanyoles, destacant els seus trets diferenciadors i la seva pluralitat, la qual cosa el fa caure en els més grans tòpics.

Quan Sorolla visita Ibiza, ja Barrau i Puget Viñas havien pres la determinació de fixar-se en la realitat illenca. Tots dos seran els iniciadors del que podríem anomenar Escola d'Eivissa.

L'admiració de Barrau cap a Sorolla es percep no només en certes pintures esbossades sinó també en els seus respectius viatges a València els anys trenta (per veure els escenaris naturals?) i a Madrid (per conèixer la seva casa-museu?).

A l'illa, altres artistes valencians establerts, com Rigoberto Soler, Amadeo Roca o Ismael Blat, se sumen i contribueixen amb les seves obres al floriment d'aquesta pintura de paisatge. Vertaders cultivadors del gènere cenyit a la geografia insular que, abstrets, comparteixen època amb l'avantguarda que també ha arribat a l'illa i que a diferència d'ells se serveix de les condicions mediambientals per viure i poder crear al marge de la inspiració paisatgística, sense pretendre portar-la al llenç.

De la relació personal, a més, de tots ells, hi ha constància a les memòries escrites per Berta Vallier, que narra la companyonia entre Barrau, Puget Viñas i Rigoberto Soler.

Després de viatges i èxits expositius, el 1946 Barrau compra una nova casa a Santa Eulària amb jardí i vistes al mar. Segueix pintant sense desmai fins que el 1954 comença a tenir problemes de visió i la seva salut decau a poc a poc. Operat de glaucoma, i havent hagut de deixar de pintar, cuidat per la seva fidel Berta, Barrau mor a l'edat de 94 anys el 1957 a Santa Eulària.

L'existència de la sala que conté el seu llegat, deixat per la seva viuda a Santa Eulària i que avui pot ser visitat pel públic d'una manera ordenada, permet recórrer el seu univers pictòric i recrear-s'hi, entenent la seva elecció i vocació, les seves aficions i mèrits i esforços. Perquè de tot això hi ha en la seva obra, tant en els seus quadres com en els seus esbossos i dibuixos.

Barrau tingué una llarga carrera i assaborí l'èxit. La seva memòria és guardada responsablement per l'Ajuntament de Santa Eulària des Riu. No hi pot haver millor final per a algú que volgué quedar en el record i que sabé iniciar un moviment de reconeixement del paisatge i la llum locals. I no hi pot haver millor principi per tot aquell qui tingui sensibilitat i disposició per conèixer el nostre passat que fer que aquesta obra i aquesta sala romanguin vives visitant el seu llegat.

Barrau: pintura entre segles
Elena Ruiz. Directora del MACE. Eivissa

“No m’ha enganyat Rahola.
Tot aquí és molt més bonic
del que podia figurar-me.
Aquí hi ha la vida sencera d’un pintor”[1]

Laureà Barrau. Evissa, 1912.

1. VALLIER, Berta. *Vida de Laureano Barrau*. Terrassa: Ajuntament de Terrassa, 1960, p. 21.